

מלחמה: הרתעה או ניצחון (ב')

ברנרד סמית

■ אימון

כוחות ארה"ב בשעה שהאימים עודם מתונים ואז להקמה מחדש של מיומנויות לחימה אם וכאשר תידרשנה. לא ברור כי בניית ארגון מיומן מהירה יותר מהכנסת ציוד חדש לשרות מבצעי. הגורמים הקובעים את מיומנות הארגון אינם מובנים די צורכם ומגדילים את הסיכון הכרוך בניוון צבא בעל יכולת גבוהה עכשיו, בתקווה שהוא יוכל לשקם עצמו במהירות במועד מאוחר יותר.³ התייחסותו של פרופ' בידל לארה"ב בעיראק והכללותיו לגבי מימון וניוון של כוחות, מתאימים במידה רבה לישראל ולצה"ל. כך גם הערותיהם של קורדסמן ווגנר:

אין לשום כוח יתרונות מובנים בכוח אדם או באימונים על פני כוח אחר. יתרונות כאלה הם תוצר של מימון גרידא, מאמץ ממושך והסתגלות מתאימה לתנאי קרב. יתרונות אלה תלויים בהתראה אסטרטגית מקיפה או במאמץ של אימון קדם-משבר והם יתרונות העלולים להיעלם תוך שנים אחדות של תת-מימון או הזנחה.⁴

מתוך התנגדות להשפעה הידועה של אימונים על היכולת והמורל של החיילים ומסיבות תקציביות ומבצעיות, קיצץ משרד הביטחון את האימונים באופן משמעותי. אובדן האימונים הוא במידה רבה תוצאה של עלות המלחמה הפלשתינית וספיחיה (גדרות, חומות, "התנתקות", מיגון בניינים של בתי ספר וגני ילדים וכו'). והצורך להציב כוחות סדירים ומילואים בשטחי ישי"ע. מאחר שממשלת ישראל התירה למלחמת התשה להימשך שש שנים, כוחות הקרקע של צה"ל נעשו המומחים הגדולים בעולם למלחמה בטורויסטים ובגרילה עירונית והם מאבדים את יתרונם האיכותי בלוחמה קונוונציונלית.

ידעות שפורסמו במשך עשר השנים האחרונות הן מקור לדאגה. ב-1996, סגן הרמטכ"ל, מתן וילנאי, היה מודע לאימון הבלתי מספיק שמקבלים החיילים לצורך מלחמה קונוונציונלית. הוא האשים את העיסוק בטורור ופיתוח אמל"ח להשמדה המונית בלוב ובאיראן.⁵

אחד המרכיבים המכריעים של מלחמה נעשה לפני שהחל הקרב והוא, אימון הכוחות הסדירים וכוחות המילואים והבאתם אל רמת היכולת הגבוהה ביותר.¹ האימון משמש גם כמקור הרתעה, בשעה שמדינות ערביות רואות כי ישראל מבצעת תכופות תמרונים צבאיים משולבים. יש לתת משקל שווה למימון האימונים, אם לא עדיפות ראשונה, על פני רכש.

פרופ' סטפן בידל, במחקרו על הגורמים לניצחון החד-צדדי כמעט על עיראק ב-1991, טוען כי "פעולת גומלין משותפת בין מיומנות בלתי מאוזנת לבין טכנולוגיה חדשה גרמה לתוצאה הקיצונית ב-1991. "הוא מפרך את הרעיון ש"יש להגן על הוצאות המודרניזציה על חשבון אימונים ומוכנות", מכיוון שפעולה כזו "מגזימה בערך הצבאי של טכנולוגיה כשלעצמה ומפחיתה בתפקידה של המיומנות בקביעת התוצאות שתביא כל טכנולוגיה."

האיום על כוחות ארה"ב במקרה שיריבים פוטנציאליים ישיגו טכנולוגיות כאלה וישתמשו בהן נגד ארצות הברית הוא קטן יותר כל עוד צבא ארה"ב שומר על איכות אנשיו וארגונו. כאשר הכישורים גבוהים יש חסינות במידה רבה מפני שינויים בטכנולוגיה של היריב אפילו השתנו כלי הנשק שלך רק במעט. כך, יש לחשוש מהצעות לשמור על הוצאות המודרניזציה על חשבון האימון והמוכנות. צבא בעל מיומנות נמוכה יותר הוא מסוכן יותר מטכנולוגיה פחות-מתקדמת.²

פרופ' בידל מפרך את הטענה כי העברה ולו זמנית של כספים מאימונים למודרניזציה תביא למימון מחדש של

ההיסטוריון **ברנרד סמית** (Smith), היה איש מחקר וכתב של "אמריקאים למען ישראל בטוחה" (Americans For A Safe Israel) בניו-יורק. הוא כתב, בין השאר, על סוגיית פירוז חבלי ישי"ע, עקרונות המלחמה של הערבים בישראל, טורור של אש"פ, ועוד. זהו מאמרו הראשון בת"ב.

על פי תורת המלחמה של צה"ל האפשרות העיקרית לסגירת הפער בין הצבא הסדיר והקבע של ישראל, המונה 176.000 חייל לעומת צבאות מצרים וסוריה בלבד המונים יחד 750.000 חייל (זאת על הנייר, בפועל המספר מגיע למיליון), כלומר יחס של 1:4.26, הוא צבא מילואים. ואכן, גייסות המילואים על פי המאזן של מרכז יפה, מונים 445.000 (!). גם כאן הפער בין הרצוי למצוי שם לאל כל חישוב אסטרטגי. כפי שמציגה כותרת היומון שלעיל גייסות המילואים אינם מונים יותר מ-89 אלף חייל שערכם המקצועי מוטל בספק רב.

עד 2002, הידיעה המדאגה ביותר על שיבוש האימונים ייחסה זאת למלחמה נגד הפלשתינים. תת-אלוף אביגדור קליין הודה כי "צה"ל אינו מתאמן באופן סדיר מזה שנתיים".⁶ באותו מאמר דיבר הכתב הצבאי של הארץ, עמוס הראל, על תוכנית העבודה של צה"ל לשנת 2003, לפיה רוב יחידות צבא הקבע תהינה עסוקות במשימות מבצעיות ביש"ע ויהיו תרגילי אימון מינימליים. יתרה מזאת, רק חודשיים של אימון תוכננו לכל יחידת שריון וחיי"ר. למעשה, כולל "זמן התארגנות", מנוחה, התאוששות וחופשות, יימשו האימונים הממשיים רק קצת יותר משבועיים בשנה. הראל גם דיווח אודות העובדה שלא תיאמן, כי "ליחידות המוצבות בגולן או חטיבה שבע יהיו לא יותר משבועיים או שלושה שבועות של אימונים בשנה".⁷

"מכל מקום," ממשיך הראל, "השנה הבאה תהיה המשך ישיר לשנתיים הקודמות וצה"ל מפסיק כמעט כליל את תרגילי האימונים ליחידות הסדירות שלו, בגלל הצרכים המבצעיים הדחופים".⁸ מדהימים ומזעזעים באותה המידה היו דבריו של מפקד חטיבה: "...בקש [מכל אחד ממפקדי הפלוגות שלי] לתכנן אימון פלוגתי והם אבודים. יש לנו בעיה באימוני קרב מאורגנים. זה כולל גם אותי. אם אתה מנחית עלי עכשיו תרגיל אימון חטיבתי – אצטרך לחזור לספרים כדי לתכנן אותו".⁹

בפברואר 2003, אלוף יפתח רון-טל, מפקד כוחות היבשה, הודיע כי אובדן תקציב כופה הפסקת כל אימוני המילואים

במשך השנה.¹⁰ בידיעה שפורסמה בדצמבר 2004 נמסר על קיצוצים באימונים לקראת מלחמה קונוונציונלית. כוחות שהוצבו ביהודה, שומרון ועזה לא עברו תרגילים ברמת הגדוד או החטיבה. יחידות תותחנים, הנדסה ושריון עברו הסבה לאימוני חיי"ר.¹¹ זהו חלק מן המחיר המשולם בגין המלחמה בפלשתינאים. ביוני 2004 גילה האלוף רון-טל כי "כמה יחידות לא התאמנו באש חיה זה כארבע שנים".¹²

כיצד השפיעו שנים רצופות של חוסר אימון על צה"ל? הסיפורים והידיעות שהגיעו ממלחמת לבנון תיארו את אבדן המורל ואת הזעם בצה"ל. אנשי מילואים ששבו מן המלחמה סיפרו בעקביות על ציוד דל, על מחסור במזון ובמים, על בלבול בפקודות ובמשימות ועל אימון לא מספיק או על היעדר אימונים כתוצאה מקיצוצים בתקציב.¹³

"אני אישית לא זרקתי רימון-יד זה 15 שנים וחשבת שתהיה לי הזדמנות לעשות זאת לפני שנעלה צפונה," סיפר איש מילואים בחטיבת חיי"ר למעריב.¹⁴ מרירות זו אינה מבשרת טובות למורל החיילים בפעם הבאה שייקראו להילחם. החייל ממורמר מכיוון שהוא מבין כי אימון בלתי מספיק, הן בגלל חוסר תקציב והן בגלל דרישות מבצעיות, גורם לחוסר מיומנות אישית ולתפקוד לקוי של היחידה העלולים לגרום להריגתו. ודאי שהדבר ישפיע על המוטיבציה שלו.¹⁵ אינסטינקטים קהים, בלבול ומורל נמוך פוגעים ביעילותו של הלוחם.

במחקר ובניתוח האירועים של מלחמת עיראק 1991, שבים קורדסמן ווגנר ומתייחסים לניצחון המושג כתוצאה מאימונים הממזגים טכנולוגיה מתקדמת ולוחמה תוך שילוב בין-זרועי (המחייבים כשלעצמם רמה גבוהה ביותר של אימון ותמרון בשטח). הם מגיעים למסקנות הבאות:

חשיבותם של מוכנות, גורמים אנושיים ואימון הם לקחים שהזנחתם כרוכה בסכנה...חשיבותם של גורמים אלה ביצירת... הניצחון אינה נופלת מזו של טקטיקה וטכנולוגיה ...

שנים של מאמצים לשיפור המוכנות של כוחות היבשה של ארה"ב והריאליזם של שיטות האימון האמריקאיות והבריטיות...היה להם תפקיד מכריע בהכנת [היחידות] למלחמת המפרץ.¹⁶

בעוד שצבא הקבע היה מוכן, כוחות המילואים של ארה"ב לא עמדו בסטנדרטים של הכוחות הסדירים. לחטיבות המילואים של הרגלים והשריון נדרשו עד 120 ימי אימונים "כדי להביאן למוכנות קרבית".¹⁷ לדברי קורדסמן ווגנר, הצבא היה מודע לבעיות אולם התעלם מהן "בגלל סיבות פוליטיות".

מתוך בחינת הבעיות שצצו בגיוס כוחות המילואים בארה"ב ב-1991, עולה כי רמה גבוהה ביותר ותדירות של אימוני יחידות הן הכרח מוחלט כדי שאפשר יהיה לשלב מילואים במלחמה מודרנית המאופיינת בהי-טק, קצב מזורז, מורכבות רבה ולוחמה של 24 שעות ביממה בכל

מזג-אוויר. לקח מאלף יכולה גם ישראל להפיק מן העובדה ש"צבא ארה"ב גילה כי ליחידות המשמר הלאומי והמילואים של הצבא היה חסר אימון קרבי יעיל וכי רק 54% מצוותי ה"בראדלי" [רכב קרבי משוריין] ו-49% מן הצוותים של טנק M-1 היו כשירים לקרב. יחידות מילואים רבות לא היו מסוגלות אף לתחזוקה קרבית ראויה לשמה..."¹⁸ ניתן לדמיין את התוצאות של הידרדרות כוחות המילואים של ישראל לדרגת אי-מוכנות כזו.

אחדים מבין הקצינים הבכירים בצה"ל טוענים כי בעוד שהאימונים קוצצו, השתמשו במתקני הדמיה כדי לאמן את סגל הצבא וחיל האוויר. מתקני הדמיה ממוחשבים, אהודים בשל יעילותם מבחינה תקציבית והם יכולים לשמש כתוספת לאימונים אולם אין הם משמשים תחליף לתמרונים. כפי שטוען רוברט לאונרד (Leonhard), קצין חי"ר ומפתח לחימה בצבא ארה"ב: "אימון בשטח מקנה ליחידות ניסיון שאין ביכולתן להשיג באמצעים אחרים." האימון מלמד את משמעותו של חיכוך, כלומר "של כל אותם דברים קטנים המתקלקלים כאשר צבא מנסה לנוע או להילחם."¹⁹ אין אפשרות להשיג מוכנות של שילוב בין-זרועי באמצעות מחשבים.

יש לתלות שלטים בנוסח: "אימון או מוות" על דלתות לשכותיהם של שר הביטחון והרמטכ"ל, כדי שיהיו לנגד עיניהם תמיד. לעולם אסור לצה"ל לומר עוד: "בכל הנוגע לאימונים ולתמרונים, הם קוצצו באופן חד בגלל מגבלות תקציב."²⁰

על מנת להבטיח את יכולת ההרתעה של ישראל, חייבת ההערכה הערבית של סיכוייהם להביס את ישראל במלחמת קואליציה להיות תמיד: "אין לנו כל אפשרות להצליח. עוצמתם הצבאית גדולה מדי." על ידי חנק כספי שהוטל על התוכניות של צה"ל לחמש ולעשר שנים, על ידי קיצור שירות החובה בצבא לפחות משלוש שנים, קיצוץ בסגל ובפלטפורמות, חוסר אימון, עיכוב או מחיקת פרויקטים צבאיים חיוניים כגון צוללות הדולפין, מערכות THEL ו"פרס" (Trophy), טנק "מרכבה 5" ופרויקטים הקשורים לצה"ל בחלל, ישראל פוגעת בתפישת הרתעה זו. אדרבא, היא מחדירה את הרעיון כי אם ימשיכו הערבים ואיראן לכרסם בכלכלה ובמורל של ישראל, הם ישפילו את צבאה תוך שהם בונים ומטפחים את צבאותיהם.

■ המהפכה בענייני צבא, השינוי וישראל

ראה כי הערכת המצב של צה"ל, המביאה בחשבון את התנאים הקיימים באיראן, סוריה ועיראק ואת הסכמי השלום עם שתיים משכנותיה של ישראל, מסיקה כי אין סבירות למלחמה קונוונציונלית בעשור או בעשורים הבאים. צה"ל מודאג מאיראן גרעינית ומהמשך המלחמה הא-סימטרית. מסקנתו של צה"ל היא אפוא כי עליו לעצב

עצמו מחדש כדי לעמוד באתגרים אלה, במיוחד לאור המהפכה בענייני צבא (RMA – Revolution in Military Affairs). מאמר זה אינו מתיימר להעריך מהי המהפכה בענייני צבא ואף לא את השינוי הנובע ממנה. הנושא העומד על הפרק הוא מוכנותה של ישראל למנוע שימוש ערבי/איראני באמל"ח להשמדה המונית ולהרתיע מלחמה קונוונציונלית או לנצח בה. אלה הם מרכיבי האיום על ישראל ולא הטרור או לוחמי הגרילה הפלשתינאים.

הפלשתינאים עלולים לנסות ולהעתיק את מלחמת הכלאיים של חיזבאללה בלבנון. הפלשתינאים זקוקים לאלכימיה כדי להתגבר על ההבדלים בינם לבין הדגם השיעי שלהם. המכשול הראשון הוא ההבדל העצום בגיאוגרפיה, המעניק יתרון למתגונן (חיזבאללה) בלבנון ולתוקף (צה"ל) בעזה.

חיזבאללה הוא כוח איסלאמי, בעל מנהיגות כריזמטית, מאוחד, מאורגן, מצויד ומאומן היטב. הוא פועל כזרוע של הצבא האיראני. כיום, הפלשתינאים הם כנופיות בלתי מאורגנות ובעלות אימון עלוב ואידיאולוגיות שונות לחלוטין. אנשי חיזבאללה יושבים בפרלמנט הלבנוני. הפלשתינאים הם המון מפולג, המגלה יכולת בלתי מבוטלת להנהגה עצמית. רבים ממנהיגיהם מושחתים ורבים מלוחמיהם הם בריונים ופושעים.

הפלשתינאים, במצבם הנוכחי, אינם מהווים איום קיומי. יכולותיהם בלחימה א-סימטרית לא תתחזקנה אלא אם ישראל תתקש ליצור מדינה פלשתינית ולא תמנע מן הפלשתינאים קבלת נשק איראני ומדריכים של חיזבאללה. ללא מדינה וסיוע עצום מבחוץ, לא יוכל להתפתח צבא המבוסס על חי"ר קל עם סיוע ארטילרי כלשהו ותישאר תערובת של טרוריסטים מדולדלים מבחינה צבאית, עם יכולת מסוימת של לוחמת גרילה. חיזבאללה החמוש מחדש, יגייס ויאמן לוחמים חדשים. עם זאת, לא יציג איום קיומי אלא בתיאום עם קואליציית מלחמה ערבית/מוסלמית.

הסיכוי ליישום אמצעים א-סימטריים מצד מצרים או ערב הסעודית הוא אפסי. הן רחוקות מדי מישראל, חוששות כי השימוש בטרוריסטים יחזור כבומרנג אל מדינותיהן ושכרן יצא בהפסדן אם ארצות הברית תגלה את מעורבותן ביישום אמצעים כאלה.²¹ לירדן אין כל סיבה לכך. ההאשמים תלויים בישראל להבטחת קיומם. צבאה המאומן היטב של ירדן יכול לשרת את העניין המוסלמי אך ורק אם ירדן תוכרח להצטרף לקואליציה אנטי-ישראלית. בכך מצטמצמת הלוחמה הא-סימטרית לסוריה ולאיראן הפועלות באמצעות חיזבאללה, חמאס והג'יהאד האיסלאמי.

השאלה האמיתית היא כיצד תרתיע ישראל מלחמה באמל"ח להשמדה המונית. אפשר להניא את מדינות ערב ממלחמה כזו אולם איראן היא עניין אחר. מנהיגי איראן, כמושימים בנשק גרעיני ובאמונה בלתי מעוררת כי יש

על פי נתוני המאזן הצבאי של מרכז יפה לשנת 2006 כוח השריון של צה"ל מונה 3890 טנקים. נתון זה, המקובל, פחות או יותר, על מכוני מחקר צבאיים ברחבי תבל משמש בסיס לחישוב המאזן הצבאי של ישראל מול אויביה. אולם יש לזכור שמספר זה כולל לפחות 2000 טנקים המיועדים לגייסות המילואים שחלקם הניכר לא גוייס מזה שנים לאימוני שדה. על מוכנותם של טנקים אלה לקרב עדיף שלא להרחיב את הדיבור.

פלשת'ינאית). החלופה לתוספות לכוחות המילואים היא הגדלת צבא הקבע.²³

הדברים אמורים גם בחיל האוויר הישראלי. יש לחדול מדיבורים על הפחתה במספרם של המטוסים ואנשי הסגל ולהגדיל את שניהם. בסיסי חיל האוויר יהיו נתונים להפצצות יותר מאי-פעם בעבר, ייתכן שיופצצו בנשק כימי ויותר קפו בפשיטות קומנדו.²⁴ בהתייחסו לארצות הברית, מייג'ור ג'נרל רוברט ה. סקיילס (Scales) הבן, מפקד המכללה למלחמה של צבא ארה"ב, כתב: "אנו יכולים לצפות כי באמצעות טילים בליסטיים, טילי שיט וכוחות מיוחדים, כל אויב עתידי יתקוף את שדות התעופה מהם תנהל ארה"ב את מערכותיה האוויריות בעתיד."²⁵ מדינה נוספת שבסיסי חיל האוויר שלה יהיו יעד לתקיפה היא טיוואן.

אחד המומחים הבכירים של הפנטגון בנושא הצבא הסיני מאמין כי בייג'ין מצאה דרך לכפות על טיוואן כניעה ללא פלישה. לדבריו של מרק סטוקס (Stokes), מהלומה אווירית מתואמת תוך שימוש במאות טילים בליסטיים קצרי-טווח יכולה לשתק את ההגנה האווירית של טיוואן, להרוס את מרכזי השליטה, הבקרה והתקשורת שלה ולהחריב את שדות התעופה העיקריים שלה ובכך לנטרל את חיל האוויר ואת חיל הים שלה.

הפרשנים של בייג'ין כותבים כי סין יכולה להשיג עליונות אווירית על טיוואן תוך 45 דקות ועם אבדות מועטות.²⁶ ככל שטילים נעשים מדויקים יותר ומדינות ערביות/מוסלמיות לומדות לתכנת טילי שיט למתקפות קרקע, גדלה פגיעותם של שדות התעופה הישראליים. רק מערך

להשמיד את ישראל, עלולים לגלות נכונות להיות מדינה-מתאבדת. אפילו סבירותה של אפשרות זו נמוכה מאד, לעולם אסור שיהיה לאיראן נשק גרעיני. מכל מקום, התשובה היחידה של ישראל לאיום של נשק כימי או ביולוגי מצד מדינות ערב היא מכה שניה משולשת (הפצצות מן האוויר, טילי קרקע-קרקע וטילים מצוללות) ומכת-מנע מקדימה כתשובה לפצצת האטום העתידית של איראן. לפיכך צריכה ישראל להחזיק לפחות שלוש צוללות בכוננות.

האיום הבא בסדרת האיומים הקיומיים על ישראל הוא מלחמה קונוונציונלית נגד קואליציה של מדינות ערביות. המכה הראשונה לא תבוא מריכוזי שריון או מחציית תעלת סואץ, אלא ממבול של טילים בליסטיים ורקטות שיומטר על ערים, בסיסי חיל האוויר, שטחי היערכות, מחסני אספקה ויעדים אחרים רבי ערך.

התקפה כזו תתמקד בהוצאת חיל האוויר הישראלי מכלל פעולה, גרימת פאניקה בערים ומניעת גיוס המילואים. אם יצליחו הערבים במשימה הראשונה וינטרלו את חיל האוויר או את רובו הגדול, תעבור ישראל להישענות מוחלטת על כוחות הקרקע ובעיקר על כוחות השריון שלה. בסיני או בנגב וכן בגולן תיבחן יכולתו של צה"ל להילחם תוך שילוב בין-זרועי נגד חיל רגלים ערבי מצויד ומאומן היטב בנשק נ.ט. מודרני. באוויר ביבשה ובים, המצרים, המאומנים עתה לפי תורת הלחימה של ארה"ב, יהיו חמושים במערכות נשק הי-טק תוצרת ארה"ב שאותן ימשיכו האמריקאים למכור למצרים, תוך תשומת לב מזערית לשמירה על יתרונה האיכותי של ישראל. למעשה, המלחמה הקונוונציונלית הבאה תעמיד במבחן את הנשק הישראלי מול הנשק האמריקאי. גם באוויר יתעמתו מערכות המטוסים והטילים הישראליים נגד המערכות האמריקאיות.

מאחר שסביר כי הטנקים והארטילריה של ישראל יהיו קו ההגנה העיקרי נגד טנקי אברמס המצריים וה-T-72 המשודרגים או אף טנקי ה-T-80 הסוריים יחד עם חיל הרגלים המצויד בטיילי נ.ט. רוסיים, הרי שהחלפת המרכבה בטנק עם שריון קל יותר לא תעלה על הדעת.²² בעוד המוסלמים שוקלים קואליציה חייב טנק המרכבה-5 להיות בידי חטיבות השריון הישראליות.

כאשר הערים והכבישים יהיו מוכי טילים ורקטות, רבים מאנשי המילואים לא יצליחו להגיע אל הימ"חים שלהם. כדי לקזז אפשרות כזו יש לדאוג לעודפים של אנשי מילואים מאומנים. כך, גם אם יהיו אבדות ואי-התייצבות במספרים גדולים בקרב אנשי המילואים, יתמלאו שורות הגדודים ויחידות בתקן מלא יוכלו לנוע לחזית. הצבא יצטרך להתמודד במשימות של ניטרול ירי-רקטות מן החיזבאללה, משמע, לפלוש ללבנון ואם טרם עשה זאת יהא על צה"ל למחוץ את הטרוריסטים ולוחמי הגרילה הפלשת'ינאים (או צבא פלשת'ינאי, אם תוקם מדינה

- 5) עושר בהשקעות מבית ומחוץ;
- 6) מערכות הנשק המתקדמות ביותר פרי מחקר ופיתוח ישראליים;
- 7) מערך קרבי מכריע עם גידול בצבא הקבע, בהנהגת קצינים מוכשרים;
- 8) כוחות הסדיר והמילואים מאומנים לפי אמות המידה הגבוהות ביותר;
- 9) חיל האוויר הטוב ביותר בעולם;
- 10) תמרונים אוגדתיים באופן קבוע;
- 11) אקדמיות צבאיות לחיל האוויר, לצבא היבשה ולחיל הים המציעות תואר ראשון במדעים או בהנדסה ודרגת סג"מ או סמל.

מובן מאליו כי ישראל במצבה הנוכחי אינה יכולה להרשות לעצמה את האמצעים המומלצים לעיל.

■ הגדלת העוגה הכלכלית

הרתעה פירושה הוצאות גדולות. אולם התוצאה מצדיקה את ההוצאה; מחיר המלחמה גבוה הרבה יותר וטעות בפירוש כוונותיו של האויב עלולה להיות גורלית. ישראל תהיה תמיד במצב של מעטים מאד מול רבים ולכן עליה לשמור על יתרון איכותי מכריע. השאלה היא כיצד לסגל את צורכי החברה בחינוך, בריאות וכו' בלי לפגוע במוכנות הצבאית. התשובה היא – להגדיל את העוגה הכלכלית כך שיווצר בסיס מס שביכולתו לממן את כל הדרושות המציאותיות. דבר זה מחייב בדק-בית של הכלכלה והמבנים הפוליטיים של ישראל.

בשעה שתגדל החירות העסקית ועמה התחרות החופשית, תשגשג הכלכלה לאין שיעור. המסים שיזרמו לקופות הממשלה יאפשרו מימון ראוי להוצאות הדרושות לביטחון ולשיפור חייהם של אזרחי ישראל.

■ מסקנות

ש הסבורים כי שלום, בדומה לאהבה, הוא נצחי. העובדות מוכיחות את ההפך. כמובן, כולנו מכירים זוג המאוהב זה חמישים שנה. בין ארצות הברית לקנדה שורר שלום זה מאתיים שנה. אולם ההיסטוריה מוכיחה כי בדרך כלל, שלום ואהבה נצחיים הם מיתוס. בכל הנוגע לאומות, אינטרסים לאומיים והשפעות הפועלות עליהן ונובעות מהן אינם קופאים על השמרים. כך גם היחסים בין אינטרסים לאומיים וחשיבותם היחסית.

...עם השינויים החלים באינטרסים ובגורמים המשפיעים עליהם, בוחרת המדינה במלחמה או בשלום. שניהם מכשירים לקידום אינטרסים לאומיים.

קרבי גדול יותר של חיל האוויר הישראלי ותוספת של בסיסים אוויריים מושקעים היטב יכולים לקזז את ההרס שיוכל האויב לגרום.

"השורה התחתונה" היא כי במלחמה הבאה אסור שצה"ל ימצא עצמו במצב של מחסור קריטי בפלטפורמות ובסגל מאומן היטב בגלל אילוצים של קיצוצי-תקציב או שינוי לכוח צבאי קטן אך חכם כביכול.²⁷ על ידי הפעלת כל היתרונות שמקנים כלי הנשק המדויקים, מערכות פיקוד, שליטה, תקשורת, מחשבים, מודיעין, מעקב, סיור (C4ISR), סימון מטרות וכוח אש תכליתי, מהירות וידע, יוכל צה"ל – תוך שילוב בין-זרועי של חטיבות רבות – להביס קואליציה מוסלמית.

■ הרתעת מלחמה

שאלת השאלה מדוע על ישראל להילחם? הרי מטרתו הראשונה של צה"ל היא להרתיע מלחמה. ביכולתו להשיג מטרה זו אם יש לאויבים בסיס להנחה של סבירות נמוכה להצלחה בשדה הקרב במחיר גבוה מאד שאינו מתקבל על הדעת וללא רווחים פוליטיים כתוצאה מכך. תפישה כזו נובעת (חוץ מאשר מגורמים חברתיים-כלכליים) מתוך מערך קרבי מכריע, עליונות בחידושים ובקדמה טכנולוגית וכוחות צבא סדיר ומילואים מאומנים ברמה הגבוהה ביותר, בפיקודם של קצינים בעלי יכולת טקטית, מבצעית ואסטרטגית גבוהה מאד.²⁸

ספק אם אפשר להרתיע את הקנאים בטהרן. לפיכך אין לישראל ברירה אלא להתכונן בשתי רמות. האחת – מכת מנע מקדימה, כרוכה בשיגור מטוסי קרב-הפצצה ארוכי טווח של חיל האוויר הישראלי כדי לפגוע במתקני הגרעין של איראן. השניה – ישראל בונה את עמדתה ההגנתית נגד טילים בליסטיים. החץ כבר מבצעי וסוללות נוספות צפויות להגיע. החור הגדול בהגנה מפני טילים בליסטיים יישאר עד אשר יפותח יירוט בשלב השיגור ויהיה מבצע. גורם ההרתעה העיקרי של ישראל הוא המכה המשולשת. במקרה של מלחמה קונוונציונלית, הערבים עשויים להסס להשתמש בנשק כימי רק מחשש לתגמול חמור. אמצעים אלה עשויים למנוע תקיפה באמלי"ח להשמדה המונית אולם אין ביכולתם למנוע את המלחמה עצמה.

גנרלים ופוליטיקאים ערבים לא יגלו נכונות לשקול מלחמה כאשר יחידות המודיעין שלהם מדווחות על הממצאים הבאים לגבי החברה והצבא הישראליים:

- 1) מורל גבוה – הן בקרב האזרחים והן בצה"ל;
- 2) ישראלים בעלי רוח לחימה ואמונה בצדקת הדרך – שמירה על קיומה של המולדת היהודית. זאת אפשר להשיג רק על ידי חינוך ציוני;
- 3) עליונות של מערכת החינוך עד רמת תואר דוקטור;
- 4) ישראל מובילה בעולם בהי-טק ובתגליות מדעיות;

אין כל סיבה להניח כי מלחמה אינה יכולה לקרות מכיוון שהמדינה נמצאת במצב של שלום. ההיסטוריה גדושה בדוגמאות.²⁹

הדוגמה העיקרית במזרח התיכון היא איראן-עיראק. בהיותן מחויבות על פי הסכם משנת 1975 ובשל אינטרסים משותפים לחתור לעתיד טוב יותר המבוסס על הכנסות מנפט, היו איראן ועיראק צריכות להיות במצב של שלום. אף על פי כן, צדאם חוסיין, מתוך חזיונותיו אודות מילוי ריק במנהיגות העולם הערבי, ראה באיראן האסלאמית איום על מדינתו החילונית. בספטמבר 1980 חצו חיילים עיראקים את הגבול ופלוש לאיראן.

בניגוד לאמונה הנלהבת הרווחת בקרב חלק גדול של החברה הישראלית, שלום איננו ביטחון. אדרבא, השלום קשור לאינטרסים הערביים ולתפישתם של הערבים לגבי עוצמתה הכלכלית, החברתית והצבאית של ישראל. לפיכך, המלחמה נמנעת על ידי פעולות המחזקות בתודעה הערבית את ההכרה והפחד מפני העוצמה הישראלית.

עם זאת, צעדיה הפוליטיים והצבאיים של ישראל מתמזגים ויוצרים תמונה של חולשה. ב-1973, תוך כניעה ללחץ אמריקאי, ישראל לא השמידה את הארמייה השלישית המצרית בסיני. ישראל הכירה באש"פ ובמשך שנים נשאה ונתנה עם ערפאת ועם ארגון הטרור שלו, הביאה אותם אל תוך ארץ ישראל ואפשרה יצירת רשות שלטונית עם שטח למשול בו. בקיץ 2005 יצאה ישראל מרצועת עזה. ההכרה באש"פ והפינוי מעזה נתפשו בעיני הערבים כנסיגה ישראלית מפני אלימות פלשתינאית. בשנת 2000 יכול היה חיזבאללה לטעון כי לוחמי הגרילה שלו הדפו את צה"ל מאזור הביטחון הישראלי בדרום-לבנון, ולאחרונה, במלחמה שנוהלה באופן כושל בלבנון, לא הצליחה ישראל להשיג את מטרותיה. בינתיים, הפלשתינאים מצליחים להמשיך במלחמת התשה הנמשכת זה שש שנים.

אם לא די בכל אלה כדי לשכנע את האסטרטגים הערבים כי ישראל נחלשת, הוסיפו ממשלות ישראל בזו אחר זו לתרום לתדמית ההיחלשות על ידי פגיעה ביסודות של הכנותיה להגנה. לנוכח הצורך למצוא תשובות לאיומים של אמל"ח להשמדה המונית, של מלחמה קונוונציונלית, מלחמה א-סימטרית ומלחמת כלאיים וכן לטבעת של אלפי טילים המקיפה אותה, מוסחת תשומת לבה של ישראל בעדיפות גבוהה יותר למתן פתרונות כספיים לבעיות חברתיות. אמנם אין ויכוח על מחויבותה של המדינה לחינוך אזרחיה, לסיוע לקשישים ולנכים, למתן פנסיות וכיוצא באלה, אולם אחריותה בראש ובראשונה היא להבטחת המשך קיומה של האומה.

ישראל יכולה היום, לא תוך עשר שנים, להפוך את חיל הים לכוח אסטרטגי; לייצר טנק מצויד במערכת הגנה ממוחשבת המביסה נשק נ.ט; ליצור נשק המסוגל להפיל

קטיושות וקסאמים קצרי טווח; לתת בידי חיילי החי"ר שלה את הרובה הטוב ביותר; לנצל את החלל כדי להגביר את רשתות התקשורת של כוחותיה ולספק מודיעין; להביא את המו"פ לכך שיאפשר באחד הימים להשמיד טילים בליסטיים בשלב השיגור; לבנות חיל אוויר עם פלטפורמות מאוישות ובלתי מאוישות כה מיומנות עד כי מדינות תחושנה לשגר מולן אמצעי יירוט ותדאגנה מפני הסכנה הנשקפת למטרות בעלות ערך גבוה הנמצאות במרחק של אלפי קילומטרים מישראל.

הנוער הישראלי מסוגל להגיע לרמת מוטיבציה ויכולת שתציב אותו בין הלוחמים הטובים ביותר בעולם. אולם ללא הכשרה ראויה לסטנדרטים הגבוהים ביותר הם הופכים למסה של משאבים מבוזבזים.

ישראל מובילה בתחומי ההי-טק ובתגליות מדעיות. יש לעשות כל מאמץ כדי לקיים ולהרחיב את כוח המוח, שהוא המשאב יקר הערך של המדינה. לשם כך נדרש מימון של מרכזי המחקר הטובים ביותר. פירושו של דבר הוא החלפת הקיים עתה במערכת חינוך המציבה את הנוער הישראלי בראש הרשימה העולמית במתמטיקה ובמדעים. כאשר זה יקרה, תסייענה השקעות-חוץ להציב את ישראל בנתיב שיוביל אותה להיות ענקית בטכנולוגיה ובמדעים.

אומה יהודית בוטחת ביכולתה להרתיע ולהתקיים לא תוגשם ללא עירוי גדול של הון. דבר זה מחייב צמצום המגזר הציבורי למינימום ההכרחי ושליטה של המגזר הפרטי, מבלי להגיע למצב של קפיטליזם בלתי-מרוסן. בהתאם לכך, יש להסיר את המגבלות הממשלתיות והבנקאיות מן העסקים ולאפשר תחרות. יש לרסן את האיגודים המקצועיים לבל יסכלו עוד את הצמיחה.

המדינה חייבת לשוב להעריך ולהקדיש עצמה לטובת הכלל. יש לעשות זאת מבלי לחנוק את האינדיבידואליזם, החקירה והיצירתיות. העתיד צופן בחובו גדולה רוחנית, חברתית וכלכלית לאומה יהודית חזקה מבחינה צבאית. אולם יש להקדים לכך שינוי יסודי במבנה הכלכלה והממשלה של ישראל וכווןן מחודש של ערכיה. ■

ה ע ר ו ת

¹ אמת ברורה זו הומחשה ב"סופת מדבר", כאשר "הצלחת המערכה האווירית של ארה"ב אישרה את תבונת ההשקעה הממושכת באימוני קרב אווירי מציאותי מאז מלחמת ויאטנם. "דגל אדום", "אלוף המומחים" ותרגילים דומים בכל רחבי העולם הכשירו דור של צוותי-אוויר אמריקאים לנהל מבצעים גדולים בסביבת איום גבוה, כאילו היו לטבע שני. כתוצאה מכך היה מעבר טבעי מכוח של ימי שלום לכוח של ימי מלחמה. Benjamin Lambeth, *The Transformation Of American Air Power* Ithaca, NY: Cornell University Press, 2000, p. 149, see also pp. 59-71 תוצאות אימון מעולה של כוחות קרקע, ראה: Cordesman and Wagner, *The Lessons of modern war...*, pp.616-617, 620, 626-639, *passim*, 679-682, 709

את דוקטרינת השינוי בכוחותיה למלחמה קונוונציונלית, הדבר עלול להיות אסון ולא ניסיון.

ב-1999, עוזר ראש אגף תכנון, תא"ל עיבל גלעדי התייחס לצורך שהועלה בתוכנית הרב שנתית לחיזוק הצבא הסדיר בגלל התוצאה האפשרית של "השפעה על החזית הפנימית", *The Jerusalem Post*, February 3, 1999.

בשלב הפתיחה של מלחמת יום כיפור ירו המצרים והסורים עשרות טילי "פרוג" על שדות תעופה ועל מרכזי שליטה ובקרה Aharon Levran (ed.), *The Middle East Military Balance 1987-1988*, Boulder, CO: Westview Press, 1988, p. 222.

Major General Robert H. Scales, Jr., "Adaptive Enemies: Dealing With The Strategic Threat After 2010", *Strategic Review*, Winter 1999, p. 12.

Robert Kagan, "A Blueprint for How China Could Solve the Taiwan Problem by Force", *IHT*, March 13, 2000.

הציפיות ממלחמת עיראק 2003, שיעשה בה שימוש במספר קטן של חיילים, בכמויות גדולות של נשק מדויק, מטוסים, מסוקים, מבצעים מיוחדים, מערכות מתקדמות של C4ISR (פיקוד, שליטה, תקשורת, מחשבים, מודיעין, מעקב, סיור) ומהירות, היו גבוהות מאד. עם זאת, לקצינים בכירים מבוגרים יותר היו ספקות בנוגע לאבדות מעטות על הקרקע. הם חששו ממחסור בחיילים לאבטחת קווי תקשורת, להתמודדות עם מספר רב של שבויים ולטיפול בבלתי צפוי. הם צדקו. מספר החיילים לא היה מספיק. נכון היה אומדנו של גנרל זיני לגבי הצורך ב-380,000 חיילים ועוד יחידות סיוע המתגמד לעומת הספר האמיתי שהוצב בעיראק. Gordon and Trainor, *COBRA II*, p. 26. See also pp. 102, 104, 116 regarding LOC security, and *IHT*, March 3, 2003, חבר בכיר במועצה ליחסי חוץ קבע בעמוד המערכת של *Wall Street Journal*, ב-23 במרץ 2003: "שרשרת הפיקוד אישרה את התוכנית, אולם חיילים ותיקים רבים חוששים כי כוח קל שכזה לא יהיה מוכן לקראת הבלתי-צפוי."

ח"כ אפרים סנה מבין את הקשר בין צבא חזק לשמירת שלום ולכן אמר: "...אנו בוחנים ברצינות רבה את נושא קיצור השירות הצבאי. אולם לא נוכל לקצץ בבניין הכוח ובחיזוקו של צה"ל מכיוון שעוצמה זו היא הגורם המייצב היחיד של כל הסכם שלום." *The Jerusalem Post*, December 24, 1999.

Bernard Smith, "Peace is Not Security", *The Jerusalem Post*, July 5, 1996.

Stephen Biddle, "Victory Misunderstood: What the Gulf War Tells Us about the Future of Conflict", *International Security*, Fall 1996, <www.comw.org/rma/fulltext/victory.html> .

שם, הערה 94.

Cordesman and Wagner, *The Lessons of modern war*, p. 682 (emphasis added).

The Jerusalem Post, June 19, 1996.

הארץ, 22 באוקטובר, 2002.

שם.

שם.

שם.

The Jerusalem Post, February 6, 2003.

The Jerusalem Post, December 30, 2004.

The Jerusalem Post, June 13, 2004.

הארץ, 30 ביולי 2006; *The Jerusalem Post*, August 4, 2006; הארץ, 8 באוגוסט 2006; *The Jerusalem Post*, August 20, 2006; הארץ, 20 באוגוסט 2006.

Sergio Catignani, "Motivating Soldiers: The Example of the Israeli Defense Forces", *Parameters*, Autumn 2004, p. 115.

Cordesman and Wagner, p. 679.

Ibid., p. 759.

Ibid., p. 760.

Robert Leonhard, *The Art Of Maneuver*, Novato, California: Presidio Press, 1991, p. 242; see also Cordesman and Wagner, p. 537, 681-682.

קומוניקט מאת דוברת משרד הביטחון, 1 באוגוסט 2006.

תמרוניה של מצרים בחציית תעלת סואץ בעוצמה, הצטיידותה בפלטפורמות לחימה מתקדמות ביותר ותוכניתה להציב חטיבות של חיילים בגבולה עם ישראל (במקום יחידה בגודל גדוד המוצבת שם עתה) מרמזים על מלחמה קונוונציונלית ולא א-סימטרית. יתרה מזאת, אין למצרים שלוחים ביהודה, שומרון ועזה בדומה לשימוש שעושות איראן וסוריה בחיזבאללה בלבנון.

מייקל גורדון, עיתונאי ופרשן לענייני ביטחון ב-*The New York Times* מתייחס למלחמת עיראק ב-2003 כ"לא רק קרב להדחת דיקטטור. זהו ניסיון ענק לקבוע אליו כוחות עשויים להיות מועילים ביותר בעתיד." (*IHT*, April 2, 2003.) לכך יש להוסיף כי ארה"ב יכולה להרשות לעצמה ניסיונות כאלה. אם ישראל תטעה בשיפוטה ותיישם